

האגודה לשמירת זכויות הפרט ואח'

נגד

שר החינוך והתרבות ואח'.

עיקרי טיעון מטעם המשיבים 1-2

1. הצו על תנאי ענינו בשאלה מדוע לא יודיע שר החינוך כי אין מניעה לשדר את תכנית הטלוויזיה "קלפים פתוחים" העוסקת בבני נוער הומוסקסואלים ולסביות (להלן "התכנית").

פתח דבר

2. כפי שהוסבר בתצהיר התשובה הרי שעמדת המשיבים היא כי, ככלל, אין זה מתפקידו של הדרג המיניסטריאלי להתערב, באופן שוטף, בנוגע לתכני שידורים ספציפיים בטלוויזיה הלימודית (הידועה בכינוי הטלוויזיה החינוכית - טח"י ולהלן "הטלוויזיה החינוכית"), ואפילו שמסורה הסמכות בידו ראוי שינהג בה זהירות יתרה.

תוכנם של שידורים אלה הינו, ככלל, ענין לגופים המקצועיים העוסקים בכך.

3. כפי שפורט בתצהיר התשובה אושרה תחילה התכנית להקרנה, אולם משעורר שידורה ענין ציבורי, ומשנבחן הענין לעומק על ידי גורמים מקצועיים בכירים במשרד, ואף על ידי שר החינוך עצמו, נמצא כי אינה ראויה להיות משודרת, כתכנית חינוכית, במסגרת שידוריה החינוכיים של הטלוויזיה החינוכית כיחידת סמך של משרד החינוך.

4. המשיבים יטענו כי אין לזקוף לחובת המשרד את העובדה כי אינו נוהג, דרך כלל, להתערב בשידורי הטלוויזיה החינוכית, וכי רק לאחר שנתעורר פולמוס ציבורי סביב שידורה של התכנית הובא הענין לבחינה מקצועית במשרד, ובסיומה גובשה העמדה דלעיל ולפיה אין לשדר התכנית.

5. השאלה העומדת לדיון כיום בפני בית המשפט הנכבד איננה, אם כן, בחינת הליכי אישורה של התכנית לשידור, כי אם השאלה האם נפל פגם חוקי בעמדתם המקצועית של המשיבים זהיום בשאלה האם ראויה התכנית לשידור, כתכנית חינוכית, במסגרת שידוריה של הטלוויזיה החינוכית.
6. בית המשפט יתבקש לקבוע כי לאור האמור בתצהיר התשובה, ובעיקר הטיעון זלהלן, הרי שלא נפל כל פגם בעמדתו של משרד החינוך, המצדיק התערבותו של בית המשפט הנכבד, והוא יתבקש לבטל הצו על תנאי, לדחות העתירה, ולחייב העותרים בהוצאות.

הדין

7. עקרון יסוד בשיטתנו המשפטית הוא העקרון של חופש הביטוי, ואף במערכת החינוך יש לשקוד על הנחלתו וביסוסו של עקרון זה. עם זאת אין עקרון זה מוחלט ויש לאזנו אל מול אינטרסים מתנגשים אחרים.

השווה: בג"צ 4298/93 מונה ג' בארין נ' שר החינוך מח' (5) 200.

8. בית המשפט יתבקש לקבוע כי לא נפל פגם בעמדת המשיבים, ולפיה, הצגתו של נושא, השנוי במחלוקת ציבורית, במסגרת שידורי הטלוויזיה החינוכית, צריך שתיעשה באופן שיעלה בקנה אחד עם עקרונות חינוכיים פדגוגיים תוך הצגת הענין על היבטיו המדעיים, החינוכיים והערכיים.
9. על חובת האיזון בשידורים העוסקים בנושאים שיש להם משמעות ציבורית והנתונים למחלוקת ציבורית ניתן ללמוד מכללי הרשות השניה לטלוויזיה ורדיו (אתיקה בשידורי טלוויזיה ורדיו) התשנ"ד 1994 בהם נקבע כי:

"7. בנושא בעל משמעות ציבורית, יתן בעל זיכיון בשידורי ביטוי נאות ומאוזן לדעות השונות הרווחות בציבור ולא יעדיף דעה מסוימת על פני דעה אחרת."

10. וכן מכללי הבזק (שידורי בעל זיכיון) התשמ"ח 1987 בהם נקבע כי:

"10. בעל זיכיון יבטיח כי ינתן איזון נאות לדעות הרווחות בציבור בנושא המובא במישדר שלתוכנו יש משמעות ציבורית"

11. אם כך הדבר לגבי שידור בערוצי הטלוויזיה האחרים, קל וחומר הוא בטלוויזיה החינוכית, בה נדרש, לדעת מיטב אנשי המקצוע במשרד החינוך, כי ינתן ביטוי לדעות שונות, אף

ברמת המשדר הבודד, בתוכניות לילדים ותוכניות לנוער, המטפלות בסוגיות ערכיות השנויות במחלוקת, וכי הן תופקנה תוך הקפדה על איזון ערכי.

12. בהיות הטלוויזיה החינוכית, יחידת סמך במשרד החינוך, חלים עליה הכללים החינוכיים פדגוגיים המתווים במדיניותו הכללית של משרד החינוך, כפי שהדבר אף מוצא ביטוי בחוזרי המנהל הכללי של המשרד.

13. בסידרה של חוזרים נקבעו הוראות שונות לענין החובה ליתן ייצוג לדיעות השונות בעת הדיון בסוגיות פוליטיות בבתי הספר, הפיקוח על הפצת חומר במוסדות החינוך, השתתפות מורים ותלמידים בהפגנות, פיקוח על כניסתם של אורחים למוסדות חינוך, וכד'.

ראה: "החקיקה בחינוך תרבות אזרחות וספורט" בעריכת צבי פרייזלר עו"ד (הוצאת כתובים).

חוזרים אלה הינם ביטוי לרעיון כי הגם שמערכת החינוך מעודדת חינוך פוליטי ומעורבות של תלמידים בחיי החברה והמדינה, על המזכירות הפדגוגית בכל בית ספר להבטיח כי פעולות אלה יעשו תוך התאמה למטרות החינוך הממלכתי, ותוך מתן ייצוג לדיעות השונות הקיימות בחברה הישראלית.

14. כך נפסק אף בארה"ב כי חופש הביטוי אינו חל בהיקפו הרגיל בבתי הספר שם הוא כפוף למגבלות נוספות:

"The First Amendment guarantees wide freedom in matters of adult public discourse. A sharply divided Court upheld the right to express an antidraft viewpoint in a public place, albeit in terms highly offensive to most citizens.

See Cohen v. California, 403 U.S. 15 (1971). It does not follow, however, that simply because the use of an offensive form of expression may not be prohibited to adults making what the speaker considers a political point, the same latitude must be permitted to children in a public school. In New Jersey v. T. L. O., 469 U.S. 325, 340-342 (1985), we reaffirmed that the constitutional rights of students in public school are not automatically coextensive with the rights of adults in other settings"

BETHEL SCHOOL DIST. NO. 403 v. FRASER, 478
U.S. 675 (1986)

15. ובענין הדומה יותר לענינו, כאשר נחקק בארצות הברית חוק בקונגרס לענין פיתוח הטלוויזיה והרדיו הציבוריים למטרות למידה חינוך ותרבות (47 USC Sec 396) נקבע כי תפקידו של התאגיד שיעסוק בשידור הציבורי הינו:

“(A) Facilitate the full development of public telecommunications in which programs of high quality, diversity, creativity, excellence, and innovation, which are obtained from diverse sources, will be made available to public telecommunications entities, with strict adherence to objectivity and balance in all programs or series of a controversial nature.”

(ההדגשה שלי י.ש.)

16. עקרונות אלה אף חלים בישראל על שידוריה של הטלוויזיה החינוכית, שהינה יחידת סמך של משרד החינוך.

על פי עמדה זו, על משרד החינוך להעניק לצופי הטלוויזיה החינוכית, במסגרת השידורים החינוכיים, המיועדים לבני נוער, תמונה מאוזנת ואובייקטיבית של סוגיות השנויות במחלוקת ציבורית, וזאת על פי קריטריונים פדגוגיים ובשילוב מסר ערכי.

17. כך, לשם הדוגמא בלבד, לא יעלה על הדעת כי במסגרת תכנית חינוכית, כאמור, תשודר תכנית במסגרתה ירואיינו בני נוער בנושאים השנויים במחלוקת ציבורית כגון עישון סיגריות, ביצוע הפלות, קיום יחסי מין בין קטינים בהסכמה, וכד' מבלי שבמסגרת התכנית יוצגו, באופן מאוזן, מכלול העובדות, הדעות, וההשקפות הרלוונטיים לעניין. זאת, הגם שנושאים מעין אלה הנם נושאים לגיטימיים, אשר בפורומים אחרים יתכן ואין זה ראוי להטיל על הדיון בהם כל מגבלות.

18. ואכן, כמפורט בתצהיר התשובה, יכול והתכנית נשוא העתירה תשודר, על פי הדין, בכל אחד מערוצי השידור הקיימים, שלא במסגרת התכניות החינוכיות המשודרות באמצעות הטלוויזיה החינוכית, ובכך יינתן ביטוי לעקרון חופש הביטוי.

עם זאת, אין פירושו של עקרון חופש הביטוי כי יש לתת לכל דעה, ובמיוחד כשאינה מוצגת באופן מאוזן, להיכלל במסגרת תכנית חינוכית, במסגרת יחידת סמך של משרד החינוך. כאשר מדובר במסגרת של תכנית חינוכית, המיועדת בעיקרה לבני נוער, יש מקום, אם כן, משיקולים חינוכיים, להגביל את חופש הביטוי יותר מאשר במסגרות אחרות.

19. כשם שלא נאמר כי בשם חופש הביטוי אין למורה בכיתה הסמכות לבקר ולפקח על המסרים המושמעים בכיתה הלימוד, כך, בשינויים המחויבים, יש להכיר בסמכות הכללית להבטיח איזון פדגוגי, ומסר ערכי בשידורים החינוכיים של הטלוויזיה החינוכית.

חופש הביטוי אין פירושו כי אין להטיל מגבלות של זמן מקום ואופן על שידורה של תכנית בטלוויזיה. כך למשל, תכניות רבות הכוללות מין ואלומות משודרים במסגרת מתאימה בערוצים הרגילים, בשעות שידור המותאמות לאוכלוסיית היעד שלהן, אך אין לשדרם כתכנית חינוכית המיועדת לבני נוער.

20. כפי שפורט בתצהיר התשובה עמדת המשיבים היא כי שידור התכנית בשעת הצפייה שיועדה לה, יש בו גם משום שידור לקהל צופים הכולל בתוכו ילדים ובני נוער, וחשיפתם למסרים בעייתיים, כל זאת, בלא בקרה, בהכרח, מצד הוריהם אשר יתכן ואינם נמצאים בבית.

21. הלכה פסוקה היא כי מידת החשיפה הכפויה הוא נתון במערכת הנתונים שיש להתחשב בה בקביעת עוצמת הפגיעה והנדרשת להגבלת הביטוי.

ראה:

בג"צ 606/93 - קידום יזמות ומו"לות (1981) נ' רשות השידור פ"ד מח (2) 16-17.

22. בית המשפט הנכבד אף פסק כי השאלה האם מדובר בקהל שבוי רלוונטית לבחינת מידת הפגיעה האפשרית ברגשות הזולת, ולבחינת משקלו של שיקול זה במסגרת ההחלטה האם להגביל את חופש הביטוי.

ראה:

בג"צ 806/88 CITY STUDIOS INC. נ' המועצה לביקורת פ"ד, כרך מג (2) 40.

23. כמפורט בתצהיר התשובה הרי ששיקול נוסף שעמד לנגד המשיבים היה בעובדה כי קיים ציבור רחב המסתייג מאורח החיים ההומוסקסואלי, ושידורה של התכנית המוצעת עשוי לפגוע ברגשותיו.

24. זה לא מכבר נפסק מפי כבי הנשיא של בית משפט נכבד זה כדלהלן :

"הסובלנות היא אחד מערכיה של ישראל כמדינה דמוקראטית. מכותה של הסובלנות יש מקום להכיר בפגיעה בזכויות האדם כדי להגן על רגשות האדם ובהם רגשות של דת ושל אורח חיים דתי. הסובלנות היא גם אחד מערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית

הסובלנות משמשת אמת מידה לאיזון ראוי בין ערכים אחרים, המתנגשים בינם לבין עצמם. .."

ראה : בג"צ 5016/96 חורב ואח' נ' שר התחבורה ואח' (טרם פורסם)

25. לענייננו, מתבטאת הדרישה לסובלנות, ולהתחשבות ברגשי הדת, בעמדתם של המשיבים כי תכנית העוסקת בנושא כה רגיש מן הבחינה הדתית, אשר אינה מאוזנת מבחינה פדגוגית ערכית ומדעית, לא תשודר בשעת צפיה המיועדת לילדים ובני נוער, כתכנית חינוכית. עם זאת, וכמפורט בתצהיר התשובה יכול והתכנית תשודר במסגרת הערוצים האחרים בשעות צפיה אחרות.

בהקשר זה אף נפסק בארה"ב לגבי פעולתה של רשות התקשורת האמריקאית (FCC) כי :

"In considering the question whether the public interest, convenience, or necessity will be served by a renewal of appellant's license, the commission has merely exercised its undoubted right to take note of appellant's past conduct, which is not censorship." 60 App. D.C., at 81, 47 F.2d, at 672 In Trinity Methodist Church, South v. Federal Radio Comm'n, 61 App. D.C. 311, 62 F.2d 850 (1932), cert. denied, U.S. 599 ,the station was controlled by a minister whose broadcasts contained frequent references to "pimps" and "prostitutes" as well as bitter attacks on the Roman Catholic Church. The Commission refused to renew the license, citing the

nature of the broadcasts. The Court of Appeals affirmed, concluding the First Amendment concerns did not prevent the Commission from regulating broadcasts that "offend the religious susceptibilities of thousands offend youth and innocence by the free use of words suggestive of sexual immorality." 61 App. D.C., at 314, 62 F.2d, at 853."

FCC v. PACIFICA FOUNDATION, 438 U.S. 726 (1978)

(הודגשות שלי י.ש.)

26. בענין דומה נפסק בארה"ב לענין חובת הסובלנות והכבוד ההדדי שיש להקפיד עליה במערכת החינוך כי:

"The role and purpose of the American public school system were well described by two historians, who stated: "[P]ublic education must prepare pupils for citizenship in the Republic. . . . It must inculcate the habits and manners of civility as values in themselves conducive to happiness and as indispensable to the practice of self-government in the community and the nation." C. Beard & M. Beard, *New Basic History of the United States* 228 (1968). In *Ambach v. Norwick*, 441 U.S. 68, 76 (1979), we echoed the essence of this statement of the objectives of public education as the "inculcat[ion of] fundamental values necessary to the maintenance of a democratic political system."

These fundamental values of "habits and manners of civility" essential to a democratic society must, of course, include tolerance of divergent political and religious views, even when the views expressed may be unpopular. But these "fundamental values" must

also take into account consideration of the sensibilities of others, and, in the case of a school, the sensibilities of fellow students."

(ההדגשות שלי י.ש.)

SCHOOL DIST. NO. 403 v. FRASER, 478U.S. 675
(1986)

27. יש ליתן משמעות אף לכך ששידור התכנית נעשה, ככל יתר התכניות בטלוויזיה החינוכית, בפרסומים שונים, ואף מעל המרקע, תחת הכותרת "משרד החינוך והתרבות - הטלוויזיה החינוכית הישראלית".

28. לענין זה נבקש להפנות לפסיקתו של בית משפט נכבד זה, אשר פסק לא מכבר, בענין שונה מענינו, כי יש חשיבות, לגושפנקא המוענקת לגוף, כמוסד ממלכתי, הפועל מכח חוק המדינה, המעניקים לו מעמד ויוקרה, כשבאים לבחון פעולותיו ולהעבירם תחת ביקורת שיפוטית.

ראה: בג"צ 3269/95 כץ ואח' נ' בית הדין הרבני האזורי ואח' (טרם פורסם)

29. אף לענינו, יבקשו המשיבים לטעון כי שידור תחת הגושפנקא של משרד החינוך נהנה ממעמד מיוחד בעיני הציבור, ככל פעילות חינוכית אחרת הזוכה לחסותו של משרד החינוך, ומשום כך יש להקפיד היטב, ולהבטיח כי בשידור ישמרו עקרונות מקובלים של איון פדגוגי, ערכי ומדעי.

30. לסיכום נקודה זו, תכנית העוסקת בשאלה המעוררת מחלוקת ציבורית, ואשר אינה מאוזנת מבחינה ערכית ומדעית ופדגוגית, אין לשדרה כתכנית חינוכית המיועדת בעיקרה לנוער במסגרת הטלוויזיה החינוכית.

מן הכלל אל הפרט

31. כמפורט בתצהיר התשובה הרי שמשחובא ענינה של התכנית לידיעתו ולטיפולו של שר החינוך, הוחלט, לאחר צפייה בתכנית, ולאחר הוועצות במיטב אנשי המקצוע במשרד החינוך, ומשפטנים מן המשרד ומחוצה לו, כי אין מנוס אלא לקבוע שהתכנית נשוא העתירה אינה ראויה לשידור כתכנית חינוכית, במסגרת שידוריה החינוכיים של הטלוויזיה החינוכית ביחידת סמך של משרד החינוך.

אף מלכתחילה ברור היה שמדובר בתכנית בעייתית מבחינה חינוכית, וכמפורט בתצהירי התשובה, אף מנכ"לית הטלוויזיה החינוכית דחתה את המועד הראשון שנקבע לשידור

התכנית, מיוזמתה, ואף זאת בשל התלבטויות שהיו לה, ורצונה להתייעץ בגורמים נוספים בטלויזיה ובמשרד החינוך, ומשום שהתכנית לא הופקה בידי צוות של הטלויזיה החינוכית אלא בידי חברת הפקה חיצונית.

32. כמפורט בתצהיר התשובה הרי שהתכנית נשוא עתירה זו, נכללת במסגרת סידרת תכניות בשם "קלפים פתוחים", והינה תכנית, שהופקה על ידי האולפנים המאוחדים בע"מ אולפני הרצליה, והיתה מיועדת לשידור בשעה 17:30 כתכנית חינוכית חינוכית במסגרת זכינה של הטלויזיה החינוכית בערוץ 2.

חשוב לעניינו להדגיש :

- א. כי התכנית מוקלטת בשילוב בני נוער, עבור בני נוער, ומשודרת בשעות צפייה המיועדות לבני הנוער.
- ב. כי מדובר בסידרת תוכניות פופולארית הזוכה לשיעורי צפייה גבוהים יחסית מגיעים לכדי כעשרה אחוז בממוצע ממשקי הבית בישראל.
33. כמפורט בתצהיר התשובה הרי שעמדת המומחים במשרד החינוך אשר המליצו שלא לשדר התכנית כתכנית חינוכית במסגרת שידורי הטלביזיה החינוכית נתבססה על אלה :
- א. העדר השתתפותו של איש מקצוע (פסיכולוג מחנך וכד') בתכנית.
- ב. חוסר איזון, הן מבחינה מדעית, והן מבחינת הצגת ההתלבטות הערכית.
- ג. התעלמותה של התכנית מערכים חברתיים חינוכיים כגון ערך המשפחה המביאה צאצאים, ומהוה חוליה בשרשרת הדורות, ואי מתן קדימות לערכים אלו.

נדון בנימוקים אלה אחד לאחד

העדר השתתפותו של איש מקצוע

34. לענין העדרו של איש מקצוע בתכנית ראוי להביא מדבריה של גב' חוה ברנע עובדת בשירות הפסיכולוגי של משרד החינוך בפני הועדה לקידום מעמד האישה שבכנסת מיום 7.1.97. כזכור, אישר השירות הפסיכולוגי של משרד החינוך את שידור התכנית ועם זאת ראוי להביא מדבריה של גב' ברנע בפני הועדה לענין זה:

"מה שהיה לי חסר, ואמרתני את זה באופן עקרוני, שלא ראיתי שם, ובעיקר בנושאים שהם, רגישים יותר, בכל

אופן, נושאים שהם לא פשוטים מבחינה מקצועית, לא היה איש מקצוע, ואת זה אמרתי. לא היה איש מקצוע, לדעתי, לא לפני שהוכנה התכנית, החלק הייעוצי. אני רואה בזה את המנדט שלנו מבחינת אנשי מקצוע כשפונים אלינו. אנחנו לא כופים את עצמנו, אבל אני חושבת שיש לנו מה לאמר בנושא הזה, כי באמת עסקנו בו. ומה שחשוב יותר, לא היה יעוץ מקצועי לגבי האולפן, ואמרתי זאת למנהלת התכניות בטלויזיה החינוכית. דוקא משום שאנחנו רוצים שהתכנית תהיה נכונה וטובה. יש מקום לאיש מקצוע, קצת להבהיר, לשים דברים בפורפוזיציה. פה ראינו באמת שני קטעים שהם נחמדים, טובים ויפים ולא מייצגים חלקים אחרים שיש בתכנית, אבל זה לא חשוב. הבאתי כמה דוגמאות לדברים שכדאי להעמיד על דיוקם בפורפוזיציות הנכונות. לגבי המקום הראוי בחברה, וזאת חיתה ההערה הכללית שלי לגבי התכנית."

(ההדגשה שלי י.ש.)

חוסר איזון, הן מבחינה מדעית, והן מבחינת הצגת ההתלבטות הערכית.

35. לענין שאלת הצגתה של ההתלבטות הערכית ציינה גבי רוחמה קציר מנהלת מחוז מרכז במשרד החינוך, בין היתר, כך:

"לסיכום:

הקרנת הסרט הנדון, המוצע במסגרת הקשורה למשרד החינוך, לאוכלוסיית נוער ולאוכלוסייה בגילים צעירים, מהווה בעיה. ספק אם אוכלוסיית היעד יכולה להפעיל חשיבה ביקורתית ושיקל דעת, לאיזון התופעה ולהבנת המחיר של היסחפות אליה, ללא תיווך מאוזן.

חלק השני אינו מאוזן. נאמרות בו אמירות שאינן מוכחות והן עשויות להיתפס על ידי אוכלוסיית צופים צעירה - כאמיתות. מה גם שהדמויות ה"סימפטיות" עובדות על הרגש ומהוות אובייקט להזדהות ולעידוד להתנסות."

36. כפי שפורט בתצהיר התשובה הרי שעל פי הידוע לנו קיימת מחלוקת בספרות המקצועית בעולם בדבר משקלו של הגורם הביולוגי אל מול הגורם החברתי בגיבוש הזהות המינית ההומוסקסואלית בקרב בני האדם בכלל, ובקרב בני נוער בפרט.

37. עמדת המשיבים היא כי לא זה מתפקידם להכריע במחלוקת מדעית זו, אולם די בקיומה כדי להצדיק את הדרישה להצגה מאוזנת, הן מן הבחינה הערכית והן מן הבחינה המדעית, של התופעה ההומוסקסואלית במסגרת שידוריה החינוכיים של הטלוויזיה החינוכית.

38. בהקשר זה יש לציין את עמדתם של אנשי מקצוע מתחום המדע ביחס למורכבותה של שאלת הזהות המינית בקרב בני נוער ומתבגרים. בהקשר זה מן הראוי להפנות לספר "הפסיכיאטריה של הילד המתבגר" עורך פרופ' שמואל טיאנו הוצאת דיונון ת"א, בו נאמר, לעניינו, (בעמ' 244) כי:

"בילדים ובנוער המורכבות היא גדולה יותר היות שבמהלך התפתחותם יש שלבים רגשיים הומואירוטיים המחקים הומוסקסואליות"

וכן האמור בעמ' 245 שם ולפיו:

... המודעות למשיכה לאותו מין יכולה להופיע לעיתים לפני גיל ההתבגרות. בנים רבים חווים לפני גיל ההתבגרות חוויות ונסיונות הומוסקסואליים עם בנים אחרים. חוויות אלו חסרות בדרך כלל מרכיב רגשי חזק, והן נובעות מסקרנות מינית כחלק מן ההתפתחות התקינה. ההכרה המוחלטת בהעדפת בן זוג מאותו מין

מתרחשת בדרך כלל בסוף גיל ההתבגרות ובתחילת
החיים הבוגרים."

הנה כי כן, ועל רקע זה, מתחייב כי יש להקפיד באופן מיוחד שתכנית העוסקת בשאלת הזהות המינית של מתבגרים ובני נוער תהיה מאוזנת מבחינה מדעית וחינוכית.

39. לענין דרך הצגתה של המחלוקת המדעית ציין מר מיכאל גל מנהל בית הספר למנהיגות חינוכית בחוות דעתו, בין היתר, כך:

"המידע הביולוגי המנחה את דברי המראויינים אינו מלא. המדענים חלוקים בדעותיהם לגבי שאלת הגורמים להומוסקסואליות, ולא הגיעו עדיין להכרעה חד משמעית לכיוון הגורם החברתי או לכיוון הגורם הביולוגי, ואולם מדברי המראויינים ניתן להבין, כי הגורם הוא גנטי, "נולדים עם זה", ואין כל גורם חברתי המשפיע על הנטייה המינית."

ושא הנטייה המינית הוא נושא המטריד באופן מיוחד בני נוער בגיל ההתבגרות, בהיותם בשלב שבו מתעצבת זהותם מבחינות רבות, כולל זהותם המינית. זהו שלב רגיש, ועשויות להופיע בו התנסויות בקשר עם בני אותו המין.

וקא מתוך חשיבותו ורגישותו של הנושא, חבל יהיה לשדר תוכנית המראה תמונה חלקית שלו..."

40. בחוות הדעת הנגדית של ד"ר עדיטל תירוש בן ארי, אשר הוגשה מטעם העותרים מציינת המחברת את החוברת בנושא הנטייה החד מינית אשר הכינה ואשר פורסם מטעם משרד החינוך (צורף לעתירה כנספח יג')

41. עיון בחוברת זו מלמד עד כמה חסרה, בתכנית שוא עתירה זו, מידע החיוני להצגה מאוזנת של הנושא. כך למשל מצויה בחוברת התיחסות למחקרו של קינסי בנושא ההומוסקסואליות ולגביה נאמר:

"מתוך מחקריו של קינסי עולה שכ-10% מן האוכלוסיה הינם הומוסקסואליים. במשך השנים נהגו חוקרים לצטט את האומדן הזה של קינסי. בשנים האחרונות הועלו אומדינים אחרים לגבי שכיחות ההומוסקסואלים בחברה, שנעים בין 2 ל-4 אחוזים. את ההבדלים

באומדנים נוטים החוקרים ליחס לדרגת החומרה של ההגדרה: האם מדובר במחשבות, בדמיונות או בהתייחסות לחתנהגות המינית העכשווית? חשוב לציין שהנתונים הללו הם אומדנים בלבד. מכל מקום, מבחינה מספרית - הסרוסקסואליות היא הנורמה".

במקום אחר נאמר לענין המחלקות המדעית בנושא כך:

"גישות שונות ניסו להתמודד עם השאלה מהו הגורם להומוסקסואליות, ומבחינות רבות ניתן לראות בהן ביטוי נוסף של הוויכוח המסורתי בין תורשה וסביבה. יש המעמידים את ההסברים על מערך נפשי משפחתי חברתי; יש הרואים בהומוסקסואליות תוצר של גורמים ביולוגיים; וישנם המייחסים את התופעה לאינטראקציה בין שתי הישויות, כשבתקופות מסוימות מתחזקת גישה אחת או האחרת."

לענין ה"יציאה מן הארון" נאמר בחוברת כך:

"למרות זאת חשוב להדגיש, כי כל מקרה הוא ייחודי. ההומוסקסואל או הלסבית צריכים לשקול ולהעריך את היתרונות והחסרונות שיכולים להתלוות לחשיפה...."

42. לעומת כל אלה, בתכנית נשוא העתירה, הצגת הענין, הינה חד מימדית, ותוך שלחלל האולפן נזרקים, מדי פעם, נתונים וקביעות עובדתיות, כביכול, שאין להם ביסוס מדעי.

פרופ' איריס לוי, בחוות דעת נגדית שהוגשה מטעם העותרים, מציינת (בסעיף 6.א) כי כל המראויינים בתכנית הגדירו את ההומוסקסואליות כחוויה אישית הנחווית כגורל אישי, שאינו נתון לבחירה חופשית או למשחק.

דברים אלה, אשר יש להניח משקפים את תחושתם הסוביקטיבית של המראויינים בתכנית, אינם משקפים בהכרח את האמת המדעית, השנויה אף היא במחלוקת, ובמיוחד לא לגבי שלבי התגבשותה של הזהות המינית של ילדים ובני נוער מתבגרים, כמפורט לעיל.

אמירתה של פרופ' לוי (בסעיף 8 לחוות דעתה) כי: "קיימת תמימות דעים רחבה לגבי העובדה כי "הנטיה ההומוסקסואלית מתעצבת בדרך כלל בגיל צעיר ואינה ניתנת לשינוי על ידי מאמצים טיפוליים או אחרים", איננה מסייעת לעניננו, שכן עיקר השאלה הוא מהו אותו "גיל צעיר", והרי אף פרופ' לוי בעצמה מסכימה (בסעיף 13 לחוות דעתה) כי:

"עבור שיעור נמוך של בני נוער יתכן שתכנית זו, כמו גם סרטי טלוויזיה בדיוניים, יכולה לעודד התנסויות כאלו."

43. בחוות דעתו של פרופ' גבריאל סלומון אשר הוגשה אף היר כחוות דעת נגדית מטעם העותרים נאמר, לענין זה, (סעיף 3.1) כי:

"...מוסכם כיום על החוקרים שהתפתחותן של אוריינטציות מיניות ככלל הוא ענין תהליכי, הנמשך לאורך זמן רב. לכל אדם יש פוטנציה ה"מכסה" טווח מסוים, וטסע האינטראקציה עם הסביבה יקבע את דרגת המימוש של פוטנציאל זה כאשר הפוטנציאל קובע גבול עליון ותחתון..."

פרופ' גבריאל סלומון אף מסכים, בחוות דעתו, כי התכנית אינה מאוזנת כלל וכלל (ולדעתו אין פגם בדבר) (סעיף 5.2 לחוות הדעת) לשיטתו:

"... אכן יש פה חד צדדיות בהצגה, וכדברי המשיבים לעתירה - אין ההצגה "מאוזנת". אולם התכנית עוסקת בחוויות סובייקטיביות של הומוסקסואלים וחוויות כאלה אי אפשר "לאזן" לו היתה זו תכנית לימודית במובן השכלתי דידיקטי כי אז היינו מבקשים לשמוע נקודות ראות שונות אך מרוחקות לבחינתה של התופעה, אך בכך היינו מפסידים את התיאור הבלתי אמצעי של החוויה עצמה."

גישה זו אינה מקובלת על המשיבים. על פי גישה זו ניתן להקרין לילדים ולבני נוער, במסגרת שידורים חינוכיים, תכניות הכוללות חוויותיהם הסובייקטיביים של בני נוער בנושאים שונים השוניים במחלוקת, כגון התנהגות מינית מתירנית, עישון, שתיית אלכוהול, וכד'.

44. עמדתם של המשיבים היא כי בכל מקרה של התמודדות עם נושא "בעייתי" כאמור יש צורך, נוסף על הצגת נקודות השקפה סובייקטיביות שונות בענין, אף להציג בפני המתבגר מסגרת מדעית וערכית להתמודדות עם השאלות המתעוררות.

התעלמותה של התכנית מערכים חברתיים חינוכיים

45. לענין זה כותב פרופ' עוזר שילד, יו"ר המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך בחוות דעתו, כדלהלן:

"...הלוואי שכל פרט יהיה מאושר בדרכו הוא, ועל פי נטייתו, אך המסרים של מערכת החינוך צריכים לתת קדימות לערכים חברתיים, לרבות ערך המשפחה - ובוודאי לא להתעלם מהם, כפי שעושה התכנית הנוכחית. ניתן היה לקיים ולשדר דיון רציני בסוגיה זו, ולהציג עמדות נוגדות. אולם התכנית הנוכחית מציגה עמדה חד צדדית שאינה מתיחסת לפרספקטיבה כלל חברתית."

46. התכנית מתעלמת מגישה נורמטיבית ערכית השוללת את ההתנהגות ההומוסקסואלית ורואה בה פגם מוסרי. התכנית מתעלמת מערכים קולקטיביים, כגון משפחה והמשכיות, הראויים לציון ולהבלטה במסגרתה של תכנית חינוכית.

47. בין הגורמים המקצועיים האמורים, אשר צפו בתכנית, היו שסברו כי כלולים בה מסרים ישירים ועקיפים של עידוד להתנסות בהתנהגות ההומוסקסואלית. עמדה זו שנויה במחלוקת ציבורית ומדעית, ואינה ראויה להכלל בתכנית חינוכית פופולארית המשודרת בשעות אחר הצהריים, לבתים רבים בישראל.

סוף דבר יתבקש בית המשפט לקבוע כי לא נפל כל פגם בהחלטת המשיבים, ולפיה אין לשדר התכנית במסגרת השידורים החינוכיים של הטלוויזיה החינוכית.

היום, י"ז סיון, תשנ"ז

22 יוני, 1997

יהודה שפר
סגן בכיר לפרקליטת המדינה

